

เนื้อหาบทเรียน “การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ธรรมะนำสู่การพัฒนางาน”

๑. บทนำ

ฆราวาสธรรม เป็นหลักคำสอนที่พระพุทธองค์แสดงไว้เพื่อให้สาวกผู้อยู่ครองเรือนได้นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ ธรรมดาผู้อยู่ครองเรือนย่อมจะมีการเกี่ยวข้องกันกับสมาชิกในครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น สามีเกี่ยวข้องกับภรรยา บุตรธิดา เกี่ยวข้องกับบิดามารดา พ่อตา แม่ยาย เกี่ยวข้องกับลูกเขย นายจ้างเกี่ยวข้องกับลูกจ้าง เป็นต้น บุคคลผู้มีความเกี่ยวข้องกันจำเป็นต้องมีธรรมะเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติตนต่อกัน จึงจะทำให้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ดังนั้น พระพุทธองค์จึงวางหลักธรรมสำหรับผู้อยู่ครองเรือนไว้ เรียกว่า ฆราวาสธรรม ในบทความนี้ผู้เขียนต้องการให้ทราบว่าการบริหารงานตามหลักฆราวาสธรรมที่พระพุทธองค์ได้วางไว้สามารถนำไปใช้ในการบริหารงานได้ผลจริงโดยไม่ต้องสงสัย

๒. ความหมายและลักษณะของฆราวาสธรรม

ฆราวาสธรรม หมายถึงธรรมสำหรับครองเรือน หรือธรรมสำหรับผู้อยู่ครองเรือน มี ๔ อย่าง คือ ๑) สัจจะ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ๒) ทมะ การฝึกตน ๓) ขันติ ความอดทนอดกลั้น ๔) จาคะ การเสียสละ การแบ่งปัน มีน้ำใจ[๑]

๓. การบริหารงานตามหลักฆราวาสธรรมในพระพุทธศาสนา

ผู้ที่อยู่ครองเรือนต้องบริหารกิจการในครอบครัวให้เป็นไปอย่างราบรื่นเรียบร้อยต้องประกอบด้วยธรรม ๔ ข้อนี้ คือผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวต้องมีสัจจะความซื่อสัตย์ต่อคนในครอบครัว เช่น สามีมีความซื่อสัตย์ต่อภรรยา ต่อบุตรธิดา ภรรยามีความซื่อสัตย์ต่อสามี ต่อบุตรธิดา เมื่อผู้นำมีความซื่อสัตย์ต่อคนรอบข้าง จะทำให้คนรอบข้างไว้วางใจไม่เกิดความระแวงต่อกัน แต่ละคนก็จะตั้งใจทำงานตามหน้าที่ของตนได้เต็มความสามารถ การงานที่ทำก็จะออกมาดี ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเอาไว้ ไม่เฉพาะความซื่อสัตย์เท่านั้นที่นำความสำเร็จมาให้ แม้แต่วาจาเท็จหรือการพูดความจริงก็นำประโยชน์อันยิ่งใหญ่มาให้ดังพระพุทธพจน์ว่า สจฺจํ เว อมตา วาจา คำสัจ เป็นวาจาที่ไม่ตาย[๒] คนที่มีสัจจะนอกจากจะบริหารงานประสบความสำเร็จแล้วยังสามารถกลับใจศัตรูให้เป็นมิตรได้ดังตัวอย่างเรื่องของสามเณรธมฺมิตถะผู้เดินทางผ่านป่าใหญ่เพื่อที่จะไปเยี่ยมบิดามารดาถูกพวกโจรจับตัวเพื่อจะฆ่าบวงสรวงเทวดาสามเณรขอชีวิตไว้แล้วรับปากกับโจรว่าถ้าไปแล้วเห็นคนเดินผ่านมาจะไม่บอกว่ามีพวกโจรอยู่ในป่านี้พวก โจรเชื่อถ้อยคำขอสามเณรจึงปล่อยไปเมื่อสามเณรเดินไปพบบิดามารดาและพี่น้องชายเดินสวนทางมาเมื่อทักทายกันเรียบร้อยแล้วก็ลาจากกันบิดามารดาของสามเณรเดินทางเข้าป่าใหญ่ แหงนั้นถูกพวกโจรจับไว้มารดาของสามเณรบ่นเพ้อว่าสามเณรทำไมไม่บอกแม่สักคำว่ามีพวกโจรอาศัยอยู่ในป่านี้หัวหน้าพวกโจรจึงถามเอาความจริงมารดาของสามเณรจึงเล่าให้ฟัง ว่าพวกเขาเป็น มารดาบิดาของสามเณรและลูกๆ ที่มาด้วยนี่คือพี่น้องของสามเณร หัวหน้าโจรได้ฟังดังนั้น เกิดความเลื่อมใส ในความมีสัจจะของสามเณรที่รับปากไว้ว่าจะไม่บอกใครว่ามีพวกโจรอาศัยอยู่ในป่านี้จึงปล่อยคนเหล่านั้นแล้วพาลูกน้องทั้งหมดติดตามไปขอบวชกับสามเณร สามเณรให้พวกโจรเหล่านั้นรับไตรสรณคมน์และสิกขาบท ๑๐ แล้ว นำไปขออุปสมบทกับพระอุปัชฌาย์ของตนคือพระสังกัจจเอระ[๓]

การรักษาสังข์นอกจากจะมีผลทำให้ผู้รักษาเป็นที่เคารพนับถือของคนอื่นแล้วการทำสังข์กิจริยาหรือการตั้งสังข์จะอธิษฐานยังทำให้ผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายรอดพ้นจากอันตรายได้ด้วยดั่งตัว อย่างเรื่องสามกุมารในสุวรรณสามชาติความย่อว่าสามกุมารเป็นคนมีเมตตาเป็นที่รักของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายเขาอาศัยอยู่ในป่าเลี้ยงมารดาบิดาตาบอดทั้งสองอยู่มาวันหนึ่งขณะที่เขาเดินไปตักน้ำที่ ทำน้ำ พร้อมกับพวกสัตว์ทั้งหลายที่ติดตามเขาไป ถูกพระเจ้าปิลักษณ์ชังด้วยธนู ได้รับความเจ็บปวดอย่างหนัก จึงอ่อนวอนให้พระเจ้าปิลักษณ์ชังไปบอกให้มารดาบิดาของเขาทราบด้วย พระเจ้าปิลักษณ์ชังก็ไปตามคำขอร้องของสามกุมาร บิดามารดาของสามกุมารมาแล้วรู้ว่าอาการของลูกชายหนักมากโอกาสรอดชีวิตมีน้อย ด้วยความรักลูกชายจึงตั้งสังข์อธิษฐานขอให้ลูกชายพ้นและหายจากบาดแผลและความ เจ็บปวด เทวดาผู้เคยเป็นมารดาของสามกุมารก็มาร่วมตั้งสังข์อธิษฐานด้วยพอบจบคำอธิษฐานของ มารดาบิดาและเทวดาเท่านั้น สามกุมารก็ฟื้นขึ้นมาและหายจากบาดแผล และอาการบาดเจ็บ [๔] การรักษาสังข์จะเป็นทางให้ไปสู่ความเป็นหมู่ของเทวดา จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าสังข์จะเป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์ประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาได้ผู้ที่ เป็นนักบริหารจึงควรปลูกฝังสังข์ให้เกิดขึ้นในจิตใจของตนเพื่อจะได้นำไปใช้ในการบริหารตนและบริหารคนให้ประสบความสำเร็จต่อไป

ทมะ การฝึกตน ผู้อยู่ครองเรือนต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อจะมีความรู้ใหม่ๆ มาบริหารในครอบครัวให้เจริญก้าวหน้าต่อไปการฝึกตนมีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจและทักษะอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เช่น เข้าฝึกอบรมหลักการวิชาการใหม่ๆ ตามโอกาสที่เหมาะสมการฝึกตนในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญไว้ว่า “ในบรรดามนุษย์ทั้งหลายผู้ที่ฝึกตนดีแล้วเป็นผู้ประเสริฐ” [๕] “บัณฑิตย่อมฝึกตน” [๖] จากพระพุทธพจน์เหล่านี้พระองค์จึงทรงสละเวลาและกำลังแห่งพระวรกายของพระองค์ให้กับการฝึกหัดบุคคลที่ควรฝึกได้ตลอดพระชนมายุ ๔๕ พรรษาที่ทรงเผยแผ่พระธรรมวินัยแก่ชาวโลกทั้งหลาย จะเห็นได้จากการที่พระองค์เสด็จไปคามนิคมน้อยใหญ่เพื่อแสดงพระธรรมเทศนาโปรดเวไนยสัตว์ที่มีอุปนิสัยจะได้บรรลุมรรคผลโดยไม่คำนึงถึงความเหน็ดเหนื่อยของพระองค์แม้ใกล้จะเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วยังแสดงพระเทศนาโปรดสุภทัตตปริพาชก ดังเรื่องที่ปรากฏในพระมหาปรินิพพานสูตร [๗] นั้น บุคคลที่ฝึกตนเองได้แล้วจึงจะสามารถแนะนำตักเตือนคนอื่นได้ ถ้าตนเองยังไม่ได้ฝึกฝนอบรมตนให้ดีก่อนเมื่อไปแนะนำคนอื่นเขาก็จะไม่เชื่อฟังถ้อยคำของตนแถมยังจะถูกว่ากล่าวย้อนกลับมาหาตัวเองอีก ผู้บริหารที่ดีต้องฝึกตนเองให้ดีก่อนแล้วค่อยไปบริหารคนอื่นแนะนำคนอื่น การทอย่างนี้จึงจะประสบความสำเร็จในการบริหาร

ขันติความอดทนผู้บริหารต้องมีความอดทนอดกลั้นเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นหรือมีอุปสรรค เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความอดทนต่อความลำบากทางด้านร่างกายที่จะต้องทำงานหนักหาเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ยังต้องอดทนต่อความลำบากทางใจด้วย เช่น เมื่อมีเรื่องความขัดแย้งมากระทบจิตใจทำให้จิตใจเศร้าหมองขุ่นมัวอดทนต่อคำตำหนิว่ากล่าวตักเตือนจากคนในครอบครัว ถ้าผู้บริหารมีขันติ ความอดทนจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพ เพราะความอดทนเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมทั้งหลายอีกมากมาย ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในโอวาทปาฏิโมกข์ว่า “ขันติ ปรมฺ ตโป ตีติกขา ขันติ คือความอดทนอดกลั้นเป็นตบะอย่างยิ่ง” [๘]

เรื่องของพระพุทธองค์ที่ถูกพวกเจ้าจังกษจากพระนางคันทียาพระมเหสีของพระเจ้าอุเทนให้มาตำพระพุทธองค์ขณะที่เข้าไปบิณฑบาตในพระนครจนพระอานนทเถระทนไม่ไหวทูล เชิญพระองค์เสด็จไปเมืองอื่นพระพุทธ

องค์ตรัสว่าการทำอย่างนั้นไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาก็ถูกปัญหาเกิดที่เหนต้อง แก่ที่นั่นแล้วพระองค์ก็อยู่ที่เมืองนั้นจนพวกที่ค้าหยุดค่าไปเอง[๙] จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่าความอดทนสามารถแก้ปัญหาที่ร้ายแรงให้กลับกลายเป็นเบาและ หมดไปในที่สุด ครั้งหนึ่งพระสารีบุตรเถระถูกพระภิกษุใหม่รูปหนึ่งตีเตียนว่าเดินไปเหยียบชายฉิวรแล้ว ไม่ขอโทษแล้วนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธเจ้าพระองค์ตรัสเรียกพระสารีบุตรมาสอบถาม พระสารีบุตรยอมรับว่าไม่ได้มีเจตนาแล้วลดตัวลงขอขมาโทษต่อพระภิกษุใหม่รูปนั้นทำให้พระภิกษุรูปนั้นถึงกับอดกลั้นน้ำตาไม่ไหวที่เห็นความเป็นคนสุภาพอ่อนโยนของพระสารีบุตร[๑๐] จากตัวอย่างเรื่องนี้จะเห็นว่าความอดทนอดกลั้นต่อถ้อยคำคำทอต่าง ๆ ทำให้เรื่องร้ายกลายเป็นดีทำให้ศัตรูกลายเป็นมิตรทำให้เกิดความรักความสามัคคีขึ้นในหมู่คณะในสังคมและประเทศชาติ

ตัวอย่างการใช้ขันติความอดทนต่อความลำบากทางใจเช่นเรื่องของทีฆากุมารที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกเล่มที่ ๕ ความย่อว่า ทีฆากุมารเป็นโอรสของพระเจ้าที่ซีตี พระราชาแห่งนครโกศล ต่อมานครโกศลถูกพระเจ้าพรหมทัต พระราชาแห่งนครพาราณสี ยกทัพมาตีและยึดเอาพระราชบัลลังก์พระเจ้าที่ซีตี จึงสั่งให้ทีฆากุมารหลบหนีไปอยู่ที่อื่น ส่วนพระองค์และพระมเหสีปลอมตัวเป็นชาวบ้าน อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ต่อมาถูกพระเจ้าพรหมทัตจับได้แล้วนำไปประหารชีวิต ขณะที่ถูกนำตัวเดินประจานไปตามถนนนั้นทีฆากุมารก็แฝงตัวอยู่ในหมู่มหาชนเมื่อเห็นพระบิดาถูกทำทารุณอย่างนั้น ก็ทนไม่ไหว จึงวิ่งเข้าไปใกล้พระบิดา พระเจ้าที่ซีตี เห็นดังนั้นจึงห้ามด้วยถ้อยคำที่ว่า ทีฆากู เจ้าอย่าเห็นแก่ยาว อย่าเห็นแก่สั้น เวรย่อมไม่ระงับด้วยการจองเวร พุดเตือนสติทีฆากุมารอย่างนี้ถึง ๓ ครั้ง จนทำให้พวกทหารเข้าใจว่าพระเจ้าที่ซีตีบ่นเพื่อเพราะความกลัวต่อมรณภัยที่จะมาถึง เมื่อพระบิดาพระมารดาถูกประหารชีวิตทิ้งศพไว้อย่างน่าสลดสังเวช ทีฆากุมารก็แอบไปนำร่างของพระบิดาพระมารดาไปทำฌาปนกิจ เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ไปขอสมัครเป็นคนรับใช้คนเลี้ยงช้างของพระเจ้าพรหมทัต ต่อมาได้รับความไว้วางใจจากพระเจ้าพรหมทัตจึงได้เข้าไปรับใช้อย่างใกล้ชิดใน พระราชวังอยู่มาวันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตเสด็จไปล่าเนื้อในป่ากับพวกอำมาตย์โดยให้ทีฆากุมาร เป็นนายสารภีคนที่พระเจ้าพรหมทัตประทับที่ฆากูแกล้งเร่งรถให้เร็วเพื่อไม่ให้พวกอำมาตย์ติดตามทันแล้วพาพระเจ้าพรหมทัตเข้าป่าลึก ด้วยความเหน็ดเหนื่อยพระเจ้าพรหมทัตจึงบรรทมหลับไปบนटकของทีฆากุมาร ทีฆากุมารเมื่อเห็นว่าได้โอกาสแล้วจึงถอดพระขรรค์ออกมาหวังจะปลงพระชนม์ของพระเจ้าพรหมทัตได้เงื่อพระขรรค์ขึ้นถึง ๓ ครั้งแต่ไม่กล้าเพราะระลึกถึงคำพูดของพระบิดา ขณะนั้นพระเจ้าพรหมทัตทรงสุบินและตกใจตื่นขึ้นพร้อมกับแก้ความฝันให้ทีฆากุมารฟังว่ากำลังจะถูกพระโอรสของพระเจ้าที่ซีตีฆ่า พอพูดจบทีฆากุมารก็เอามือข้างหนึ่งจับที่หมวยผมของพระเจ้าพรหมทัตไว้ เอามือข้างหนึ่งเงื่อพระขรรค์ขึ้นเพื่อจะปลงพระชนม์พระเจ้าพรหมทัตพระเจ้าพรหมทัตพระเจ้าพรหมทัตเห็นดังนั้นก็ตกใจจึงร้องขอชีวิตไว้ทีฆากุมารจึงลด พระขรรค์ลงพร้อมกับหมอบลงแทบพระบาทของพระเจ้าพรหมทัตพูดว่าข้าพระองค์ต่างหากที่ต้องขอชีวิตจากพระองค์พระองค์เป็นเจ้าของชีวิตของข้าพระองค์ขอพระองค์จงไว้ชีวิตให้แก่ข้าพระองค์ด้วยพระเจ้าพรหมทัตและทีฆากุมารต่างคนต่างก็ขอชีวิตจากกันและกัน ถือว่าเป็นผู้มีบุญคุณต่อกัน แล้วทำปฏิญาณต่อกันว่าจะไม่เป็นศัตรูต่อกัน ด้วยความเป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตนและซื่อสัตย์ของทีฆากุมาร พระเจ้าพรหมทัตจึงยกพระธิดาให้เป็นมเหสีของทีฆากุมารแล้วคืนพระราชสมบัติ ทุกอย่างที่เป็นของพระบิดาของทีฆากุมาร ต่อมาเมื่อพระเจ้าพรหมทัตสวรรคต ทีฆากุมาร

ได้ครอบครองนครพาราณสี และนครโกศลพร้อมกัน[๑๑] จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของ
ขันติความอดทนสามารถทำศัตรู ให้เป็นมิตรและยังเป็นเหตุนำมาซึ่งสมบัติอันยิ่งใหญ่สมกับพระพุทธพจน์ที่ได้
ยกมาในเบื้องต้นนั้น จาคะความเสียสละในที่นี้มีความหมาย ๒ นัยคือนัยแรกเสียสละแบ่งปันสิ่งของที่หามาได้
ให้แก่คนในครอบครัวอย่างเป็นธรรมไม่ลำเอียง นัยที่สอง เสียสละหรือสละอารมณ์ที่เป็นข้าศึก ต่อจิตใจที่ทำให้
ให้ใจเศร้าหมองขุ่นมัวอารมณ์โกรธความเคียดแค้นชิงชังความเกลียดความอาฆาตจอง เหวความพยาบาทปอง
ร้ายเป็นต้นเมื่ออารมณ์เหล่านี้เกิดขึ้นต้องเสียสละออกไปจากจิตใจไม่ปล่อย ให้อารมณ์เหล่านี้อยู่ในจิตใจนาน
เพราะจะทำให้เสียสุขภาพกายและใจเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงาน การสละสิ่งของของตนให้คนอื่นที่ควรให้
เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญและยกย่อง ดังที่พระองค์ได้วางหลักการปฏิบัติไว้สำหรับพวกภิกษุ
ทั้งหลายว่าให้แบ่งปันเอกภพที่เกิดขึ้นในวัดแก่ภิกษุที่มาถึงเช่นทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ทำการอุปโลกกรรม
แบ่งปันสิ่งของให้ถึงแก่สงฆ์ทุกรูป ตามลำดับพรรษา ทรงบัญญัติพระวินัยไว้ให้ภิกษุสละผ้าจีวรที่อยู่ปราศจาก
คือปล่อยให้ผ้าอยู่ที่หนึ่ง ตัวเองอยู่ที่หนึ่งจนอรุณของวันใหม่ขึ้นไป ทำให้ผ้านั้นเป็นนิสัคคีย์คือเป็นผ้าที่ควร
สละเสียก่อน ส่วนตัวภิกษุเป็นอาบัติปาจิตตีย์ต้องนำผ้าผืนนั้นไปทำพิธีสละให้เป็นสมบัติของภิกษุรูปอื่น
เสียก่อนแล้วให้ภิกษุรูปนั้นคืนให้ในภายหลัง จึงแสดงอาบัติต่อหน้าภิกษุรูปนั้นหรือรูปอื่นก็ได้ การทำอย่างนั้น
จึงจะพ้นจากอาบัติที่ต้องนั้นมีข้อความปรากฏในปราวาสสูตร[๑๒]ตอนหนึ่งว่าผู้ที่มีของเหลือกินเหลือใช้ไม่
แบ่งปันให้คนอื่นหรือคนรอบข้างกลับใช้สอยสิ่งเหล่านั้นเพียงผู้เดียวพระพุทธองค์ตรัสว่าการทำอย่างนั้นเป็น
ทางแห่งความเสื่อมของคนนั้นในทางพระพุทธศาสนาการสละแบ่งปันสิ่งของของตนให้คนอื่นหรือการถวาย
สิ่งของของตนให้เป็นทานแก่สงฆ์หรือแก่บุคคลเป็นอุบายเครื่องละกิเลสอย่างหยาบ คือความตระหนี่ออกจาก
จิตใจของตนทำให้จิตใจของตนเป็นอิสระจากความตระหนี่ซึ่งเป็นเครื่อง ผูกพันจิตใจอย่างหนึ่ง ในโอวาท
ปาฏิโมกข์ซึ่งเป็นคำสอนที่ถือว่าเป็นหัวใจหลักของพระพุทธ ศาสนาที่พระองค์ทรงแสดงแก่พระอรหันต์สาวก
จำนวน ๑,๒๕๐ รูปที่มาประชุมกันที่พระเวฬุวัน อุทยานป่าไผ่ที่พระเจ้าพิมพิสารถวายให้เป็นที่ประทับของ
พระพุทธเจ้าและพระสาวกนั้น พระองค์ได้แนะนำให้สละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกแก่จิตใจด้วยการให้ชำระจิตใจของ
ตนให้สะอาดให้ ผ่องใสจากเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย เครื่องเศร้าหมองในที่นี้คือกิเลสทั้งหลาย เช่น ความ
กำหนดยินดีใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่มากระทบ ตา หู จมูก ลิ้น และร่างกาย ความโกรธ ความอาฆาต
ความพยาบาทปองร้าย สิ่งเหล่านี้ทำให้จิตใจเศร้าหมองไม่ปลอดโปร่ง บดบังปัญญา ปิดกั้นไม่ให้ คนบรรลุถึง
ความดีที่ควรจะได้ เมื่อผู้นำเข้าใจหลักการเหล่านี้แล้วนำไปบริหารตนเอง บริหารงานในครอบครัว และใน
องค์การที่ตนรับผิดชอบอยู่จะทำให้การบริหารงานประสบ ความสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ มีหลักฐานตามที่ได้
ศึกษามานี้และตามหลักฐานที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่อาฬวกยักษ์ในอาฬวกสูตรตอนหนึ่งว่า

ในโลกนี้ เหตุให้ได้เกียรติที่ยิ่งไปกว่า สัจจะ ก็ดี

เหตุให้มีปัญญาที่ยิ่งไปกว่า ทมะ ก็ดี

เหตุให้ผูกมิตรสหายไว้ได้ที่ยิ่งไปกว่า จาคะ ก็ดี

เหตุให้หาทรัพย์ได้ที่ยิ่งไปกว่า ขันติ ก็ดี มีอยู่หรือไม่[๑๓]

เมื่อพระพุทธรองค์ตรีศกามจบ อาพวกัยักราบทูลว่า ไม่มีสิ่งใดที่จะยิ่งไปกว่าหลักธรรมทั้ง ๔ อย่างนี้ คือ ไม่มีเหตุอื่นที่จะให้ได้เกียรติยิ่งไปกว่า สัจจะ ความซื่อสัตย์ ไม่มีเหตุอื่นที่จะให้เกิดปัญญายิ่งไปกว่า ทมะ การฝึกฝนอบรมตน ไม่มีเหตุอื่นที่จะผูกมิตรไว้ได้ยิ่งไปกว่า จาคะ การเสียสละแบ่งปัน ไม่มีเหตุอื่นที่จะทำให้หาทรัพย์ได้ยิ่งไปกว่า ขันติ ความอดทน

๔. การนำหลักฆราวาสธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

๑) บิดามารดา นายจ้างกับลูกจ้าง มีความซื่อสัตย์ต่อกัน สามีไม่ปิดบังภรรยา ไม่นอกใจภรรยา ภรรยา ไม่นอกใจสามี มีความซื่อสัตย์ต่อกัน พุดความจริงต่อกัน ไม่โกหกหลอกลวงกัน บิดามารดา มีความซื่อสัตย์ต่อบุตรธิดา เช่น รับปากว่า จะให้สิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งต้องทำตามสัญญาที่ให้ไว้ จะทำให้บุตรธิดา เกิดความเชื่อมั่นในบิดามารดา บุตรธิดา มีความซื่อสัตย์ต่อบิดามารดา เช่น ไม่โกหกเพื่อให้บิดามารดาให้สิ่งของเกินความจำเป็น รับปากว่าจะทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ให้ ต้องทำตามที่ได้รับปากไว้ กรณีของนายจ้างกับลูกจ้างก็ให้ปฏิบัติตามนัยที่กล่าวมานี้เหมือนกัน

๒) ผู้บริหารหรือผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือองค์กรต้องหมั่นฝึกฝนอบรมตนอยู่ตลอดเวลา เพื่อที่จะได้เรียนรู้หลักการบริหารใหม่ๆ มาบริหารคนในครอบครัวและองค์กรให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น การฝึกฝนอบรมตนเองจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีในตัวเอง และจะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับตนเอง เมื่อได้รับความเชื่อถือแล้วการสั่งงานหรือการดำเนินกิจการใดๆ ก็จะเป็นไปโดยสะดวก ไม่มีอุปสรรคขัดขวาง การฝึกตนเองมีอยู่หลายวิธี เช่น การเรียนรู้ตามตำรา การสอบถามจากคนผู้มีประสบการณ์โดยตรง การลงมือทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นต้น วิธีเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการพัฒนาตนเองเป็นอย่างดี

๓) ผู้บริหารหรือผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวหรือองค์กรต้องมีความหนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหวเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัวหรือองค์กร ธรรมดาการอยู่ด้วยกันหลายคนย่อมจะมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ทั้งทางกิริยาท่าทางและทางวาจา ต้องอดทนต่อกิริยานั้นๆ ให้ได้ไม่แสดงอาการอันไม่พึงประสงค์ออกมา ที่จะทำให้เกิดความขาดความเชื่อมั่นในผู้บริหาร หรือผู้นำ ปัญหาบางอย่างไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยเหตุผลหรือวิธีการ เช่น ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัวหรือองค์กร ต้องอาศัยกาลเวลาเป็นตัวแก้ปัญหาลักษณะอย่างนี้ผู้บริหารต้องอาศัย ขันติ ความอดทน

๔) ผู้บริหารต้องเสียสละแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในองค์กรให้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม ไม่ลำเอียง คือไม่เห็นแก่หน้า เช่น ไม่คำนึงถึงว่า สมาชิกคนนั้นจะเป็นใคร ทุกคนควรที่จะได้ส่วนแบ่งตามสิทธิและหน้าที่ของตน สมาชิกในครอบครัวหรือในองค์กรทุกคนก็ต้องรู้จักเสียสละแบ่งปันสิ่งของของตนให้แก่สมาชิกคนอื่นบ้างตามสมควรแก่ฐานะของตน และเสียสละแบ่งปันความมีน้ำใจต่อกัน ให้อภัยแก่กันและกันในบางเรื่องที่เห็นว่าสมาชิกบางคนทำผิดหรือไม่เหมาะสม

๕. บทสรุป

การบริหารงานเป็นเรื่องสำคัญเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์อยู่ในตัว หมายความว่า ผู้บริหารต้องมีศาสตร์ คือความรู้เกี่ยวกับการบริหารงาน เช่น หลักธรรมาธรรมณีนี้อถือว่าเป็นศาสตร์แห่งการบริหารงาน ส่วนศิลปะในการบริหารนั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน บางคนใช้หลัก สัจจะ เหมือนกัน แต่วิธีการอาจจะเหมือนกัน แต่ศาสตร์และศิลป์ทั้งสองอย่างนี้ต้องดำเนินไปด้วยกันจึงจะทำให้การบริหารงานประสบความสำเร็จ อุปมาเหมือนกับมีข้าวและกับข้าวแล้ว ถ้าไม่รู้จักวิธีนำมาปรุงเป็นอาหารก็ไม่เกิดประโยชน์แก่เจ้าของ และไม่ทำให้แก้ปัญหาคือความหิวของตนให้หายไปได้ การมีความรู้ก็เหมือนกับมีข้าวและกับข้าว การนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน เปรียบเหมือนการนำข้าวและกับข้าวมาปรุงเป็นอาหารแล้วรับประทานทำให้อิ่มและหายจากความหิวได้ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับบริหารงานมีหลายหมวด แต่หลักธรรมาธรรมณีนี้อเป็นหลักธรรมหนึ่งที่ผู้อยู่ครองเรือนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารงานในครอบครัว และองค์กรที่จะทำให้ได้รับประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่ตามหลักฐานตัวอย่างที่ได้ศึกษามานี้

เอกสารประกอบการพัฒนาบุคลากร

